

ฐานข้อมูล

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น & ประชาชนชาวบ้าน

ของ องค์การบริหารส่วนตำบลวังมะปราง
อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

สารบัญ

	หน้าที่
๑. บทนำ	๑-๒
๒. ภูมิปัญญาในด้านสิ่งของเครื่องใช้พื้นบ้าน	๓
- ภูมิปัญญาชาวบ้าน	๔-๕
- สิ่งของเครื่องใช้พื้นบ้าน	๖-๗
- กลุ่มจักรสานกาบกล้วยและใยสังเคราะห์	๘
- เครื่องใช้ในครัวเรือน	๙
- เครื่องมือจับปลา	๑๐
๓. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลวังมะปราง ปราชญ์ชาวบ้านภูมิปัญญาหมองู	๑๑-๑๓
- หมอเจียร มีพอเห็น	๑๔
- หมอบุญเปี่ยม เข้มทอง	๑๕
๔. ภูมิปัญญาการนวดแผนไทย	
- นายนวย รอดรัตน์	๑๘
๕. ภูมิปัญญาด้านการเกษตร	
- การทำน้ำหมักชีวภาพ	๑๘-๒๑
ภาคผนวก	๒๒

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อานุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี อันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอน ทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้ อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค กอง การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลวังมะปราง ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงได้จัดทำโครงการสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจาก ชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ต่อไป ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดค้นขึ้น และนำมาปรับปรุง แก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้ง สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วย องค์ความรู้ในหลายวิชา ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ไขปัญหา การเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จัก ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อ เชลลอกการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ไขปัญหาด้าน การบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถ พึ่งตนเองทาง เศรษฐกิจได้ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรมและอื่น ๆ เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพ ของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทาง ด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่า ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในด้านบริหารจัดการค่า การสะสมและบริการกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกัน คุณภาพชีวิต ของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ สาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงาน ด้านต่าง ๆ ทั้งขององค์กร ชุมชน องค์กรทางสังคมอื่น ๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน ระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขา การจัดการที่มีความสำคัญเพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้พัฒนา และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงาน เกี่ยวกับด้านภาษา ทั้ง ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทาง ศาสนาความเชื่อและประเพณี ดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและ สิ่งแวดล้อม เช่น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีลากพระ ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ เป็นต้น

จัดทำโดย
สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลวังมะปราง

ภูมิปัญญาในด้านสิ่งของเครื่องใช้พื้นบ้าน

สิ่งของเครื่องใช้พื้นบ้าน

สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ บรรดาผู้ที่คนพื้นบ้านพื้นเมืองภาคใต้ ใช้สอยตามวิถีชีวิตในพื้นที่ (Folklore or Folklife) ประจำวันนั้นมีมากเช่นเดียวกับคนในภูมิภาคอื่น แต่อาจจะมีรูปแบบแตกต่างกันบ้างตามอิทธิพลสิ่งแวดล้อม และวัตถุดิบของเหล่านี้นักก็เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ชาวบ้านคิดทำขึ้นใช้เองด้วยฝีมือ ความเรียบง่าย ตามวัตถุประสงค์ ประโยชน์ใช้สอยอยู่บนพื้นฐานของอาชีพ สังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ลางอย่างก็มีลักษณะผสมผสานระหว่างความเป็นศิลปะและความเป็นหัตถกรรม นอกจากนี้ยังมีการรับถ่ายทอดอิทธิพลระหว่างกันกับประชาชนในภูมิภาคอื่นด้วย ดังนั้นคุณค่าความงาม ความโดดเด่น นอกจากทักษะ/ฝีมือประสพการณ์ ลักษณะงานการใช้สอยแล้วยังขึ้นกับวัสดุพื้นถิ่นธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และขนบธรรมเนียมประเพณีนิยมเป็นองค์ประกอบด้วย

ส่วนการอนุรักษ์ (Preservation) วัฒนธรรมพื้นบ้านประเพณี ก็ขึ้นกับองค์ประกอบปัจจัยหลายอย่าง เช่น วัสดุ รูปแบบ ประโยชน์ใช้สอย คุณค่า ความจำเป็น ฯลฯ จะพอใช้สอยเท่าเหยียบย่ำซ้ารอยเดิมอยู่รำไปคงไม่ได้ ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนบ้างตามเหตุผล ความเหมาะสม แต่ส่วนที่เป็นสาระหรือ แก่นเอกลักษณ์อันเป็นหัวใจหลักของโครงสร้างจำเป็นต้องคงรูปรักษาไว้ คือ จิตวิญญาณลักษณะท่าทางของพื้นบ้านพื้นเมืองจะต้องแสดงให้เห็นได้ตลอดไป และควรจะได้ส่งเสริมให้พัฒนาเจริญเติบโตที่เน้นนวัตกรรม โดยการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ออกมาให้มากยิ่งขึ้นอีกด้วย

เครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นของพื้นบ้านที่ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ชาวประมง หรือประชาชนพลเมืองทั่วไปใช้สอยในชีวิตประจำวัน

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้อง หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่างๆ ความรู้เหล่านี้สอนให้เด็กเคารพผู้ใหญ่ มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่และผู้มีพระคุณ มีความเอื้ออาทรต่อคนอื่น รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันข้าวของของตนให้แก่ผู้อื่น ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา เป็นความรู้ที่มีคุณธรรม สอนให้คนเป็นคนดี สอนให้คนเคารพธรรมชาติ รู้จักพึ่งพาอาศัยธรรมชาติโดยไม่ทำลาย ให้เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และคนที่ล่วงลับไปแล้ว ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นความรู้เรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การจับสัตว์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า ทอเสื่อ การสานตะกร้าและเครื่องใช้ด้วยไม้ไผ่ ด้วยหวาย การทำเครื่องปั้นดินเผา การทำเครื่องมือทางการเกษตร นอกจากนี้ ยังมีศิลปดนตรี การฟ้อนรำ และการละเล่นต่าง ๆ การรักษาโรคด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การใช้ยาสมุนไพร การนวด เป็นต้น

ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ความสามารถที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดมาให้เรา มีวิธีการหลายอย่างที่ทำให้ความรู้เหล่านี้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบันด้วย คือ

การอนุรักษ์ คือ การรักษาความรู้ที่ดั้งเดิม เช่น ประเพณีต่าง ๆ ทัศนกรรม และคุณค่าหรือการปฏิบัติตน เพื่อความสัมพันธ์อันดีกับคนและสิ่งแวดล้อม

การฟื้นฟู คือ การรื้อฟื้นความรู้ที่ดั้งเดิมต่าง ๆ ที่สูญหายไป เลิกไป หรือเปลี่ยนไปให้กลับมาเพื่อยังประโยชน์ให้ผู้คนสมัยนี้ เช่น การฟื้นฟูดนตรีไทย การฟื้นฟูการเกษตรผสมผสาน ซึ่งปู่ย่าตายายเคยทำมาก่อน การฟื้นฟูประเพณีการผูกเสี่ยว

การประยุกต์ คือ การปรับความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนไป เช่น การประยุกต์การบวชมาเป็น การบวชต้นไม้ เพื่อให้เกิดสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติ รักษาป่ามากยิ่งขึ้น การประยุกต์ประเพณีการทำบุญข้าวเปลือกที่วัด มาเป็นการสร้างธนาคารข้าว เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ขาดแคลน การประยุกต์ดนตรีไทยกับดนตรีสมัยใหม่ หรือการร้องรำต่าง ๆ

การสร้างใหม่ คือ การคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ที่สัมพันธ์กับความรู้ดั้งเดิม เช่น การประดิษฐ์โปงลาง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งในภาคอีสาน มีลักษณะคล้ายกับระนาดแต่แตกต่างกันทั้งรูปแบบและเสียง การคิดโครงการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยอาศัยคุณค่าความเอื้ออาทรที่ชาวบ้านเคยมีต่อกัน มาหารูปแบบใหม่ เช่น การสร้างธนาคารข้าว ธนาคารโคกระบือ การรวมกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านในวิถีดั้งเดิมนั้น ชีวิตของชาวบ้านไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันการทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันในชุมชน การปฏิบัติศาสนา พิธีกรรมและประเพณี

ความรู้เป็นคุณธรรม เมื่อผู้คนใช้ความรู้นั้น เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

ความสัมพันธ์ที่ดีเป็นความสัมพันธ์ที่มีความสมดุล ที่เคารพกันและกัน ไม่ทำร้ายทำลายกัน ทำให้ทุกฝ่ายทุกส่วนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติชุมชนดั้งเดิมจึงมีกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน มีคนเฒ่าคนแก่ เป็นผู้นำ คอยให้คำแนะนำตักเตือน ตัดสิน และลงโทษหากมีการละเมิด ชาวบ้านเคารพธรรมชาติรอบตัว ดิน น้ำ ป่า เขา ข้าว แดด ลม ฝน โลก และจักรวาล ชาวบ้านเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ทั้งที่มีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้ว

ภูมิปัญญาจึงเป็นความรู้ที่มีคุณธรรม เป็นความรู้ที่มีเอกภาพของทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นความรู้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างสัมพันธ์กันอย่างมีความสมดุล เราจึงยกย่องความรู้ขั้นสูงส่งอันเป็นความรู้แจ้งในความจริงแห่งชีวิตนี้ว่า “ภูมิปัญญา”

สิ่งของเครื่องใช้พื้นบ้าน

สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ บรรดามีที่คนพื้นบ้านพื้นเมืองภาคใต้ ใช้สอยตามวิถีชีวิตในพื้นที่ (Folklore or Folklife) ประจำวันนั้นมีมากเช่นเดียวกับคนในภูมิภาคอื่น แต่อาจจะมีรูปแบบแตกต่างกันบ้างตามอิทธิพลสิ่งแวดล้อม และวัตถุสิ่งของเหล่านั้นก็เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ชาวบ้านคิดทำขึ้นใช้เองด้วยฝีมือ ความเรียบง่าย ตามวัตถุประสงค์ ประโยชน์ใช้สอยอยู่บนพื้นฐานของอาชีพ สังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ลางอย่างก็มีลักษณะผสมผสานระหว่างความเป็นศิลปะและความเป็นหัตถกรรม นอกจากนี้ยังมีการรับถ่ายทอดอิทธิพลระหว่างกันกับประชาชนในภูมิภาคอื่นด้วย ดังนั้นคุณค่าความงาม ความโดดเด่น นอกจากทักษะ/ฝีมือประสพการณ์ ลักษณะงานการใช้สอยแล้วยังขึ้นกับวัสดุพื้นถิ่นธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และขนบธรรมเนียมประเพณีนิยมเป็นองค์ประกอบด้วย

ส่วนการอนุรักษ์ (Preservation) วัฒนธรรมพื้นบ้านประเพณี ก็ขึ้นกับองค์ประกอบปัจจัยหลายอย่าง เช่น วัสดุ รูปแบบ ประโยชน์ใช้สอย คุณค่า ความจำเป็น ฯลฯ จะพอใช้สอยเท่าเหยียบย่ำซ้ารอยเดิมอยู่รำไปคงไม่ได้ ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนบ้างตามเหตุผล ความเหมาะสม แต่ส่วนที่เป็นสารัตถะหรือ แก่นเอกลักษณ์อันเป็นหัวใจหลักของโครงสร้างจำเป็นต้องคงรูปรักษาไว้ คือ จิตวิญญาณลักษณะท่าทางของพื้นบ้านพื้นเมืองจะต้องแสดงให้เห็นได้ตลอดไป และควรจะได้ส่งเสริมให้พัฒนาเจริญเติบโตที่เน้นนวัตกรรม โดยการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ออกมาให้มากยิ่งขึ้นอีกด้วย

เครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นของพื้นบ้านที่ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ชาวประมง หรือประชาชนพลเมืองทั่วไป ใช้สอยในชีวิตประจำวัน

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่างๆ ของท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน

๒. การอนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มี

พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑท์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

๓. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม

๔. การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพควรรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๕. การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมามีเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้าน แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ

๖. ส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

๗. การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก

๘. การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ

กลุ่มจักสานกาบกล้วยและใยสังเคราะห์

เนื่องจากต้นกล้วยเล็บมือนางในพื้นที่มีมากและขาดการนำมาใช้ประโยชน์ ชาวบ้านจึงนำเอาต้นกล้วยมาทำการจักสานเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ปรากฏว่าได้ผลดีจึง ทำออกจำหน่าย ซึ่งเป็นที่ต้องการของลูกค้า การทำเครื่องจักสานจากต้นกล้วยทำง่าย ๆ ดังนี้

วัสดุ/อุปกรณ์

๑. ต้นกล้วยเล็บมือนางขนาดใหญ่สมบูรณ์ที่เก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว
๒. มีด
๓. เครื่องรีด
๔. ราวสำหรับตากต้นกล้วย
๕. แบบรูปทรงผลงานที่จะทำการจักสาน

วิธีการ

๑. ทำการคัดเลือกต้นกล้วยที่จะนำมาจักสานโดยให้เลือกต้นที่ตัดผลแล้ว มีลำต้นสูง ใหญ่ นำมาทำเป็นเชือกกล้วยก่อนที่จะนำมาจักสาน
๒. ลอกเอาเฉพาะกาบที่มีลักษณะสีขาวนำมาฝานเป็นเส้นตามแนวยาว ให้มีความกว้างประมาณ ๑ นิ้ว
๓. นำไปตากแดดให้แห้งสนิท ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ ๒-๓ วันก็สามารถนำมาใช้ได้
๔. นำเชือกกล้วยที่แห้งสนิทมารีดด้วยเครื่องรีดให้มีความนุ่ม เพื่อสะดวกในการจักสานและขึ้นรูปทรง
๕. นำเชือกกล้วยที่ผ่านการรีดจนนุ่มแล้ว มาลอกให้เป็นสองเส้นและชุบน้ำเยื่อข้างในออกให้หมด
๖. นำเชือกกล้วยที่เตรียมได้ในข้อ ๔. มารีดอีกครั้ง จึงนำไปจักสานขึ้นรูปได้ตามความต้องการ เช่น กระเป๋า หมวก ตะกร้า ฯลฯ

คุณสุวณี ณะแก้ว กล่าวว่ากลุ่มจักสานกาบกล้วย หมู่ที่ ๑ ได้ก่อตั้งขึ้นมาโดยการแนะนำของพัฒนาชุมชนอำเภอวังวิเศษ ในการให้คำปรึกษา และได้รับเงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลวังมะปราง จึงทำให้สินค้าได้เป็น **สินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์**

ประเภทผลิตภัณฑ์ : เครื่องใช้ และเครื่องประดับตกแต่ง ได้รับคัดเลือกเป็น OPC ปี : ๒๕๔๖

ระดับภาค : ★★★★★ สถานที่จำหน่าย กลุ่มจักสานกาบกล้วยและใยสังเคราะห์ เลขที่ ๒๖๑/๑ หมู่ ๑ ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง ๙๒๒๒๐ ติดต่อ : นางสุวณี ณะแก้ว โทร : ๐๗๕ ๒๖๒๐๖๑

เครื่องใช้ในครัวเรือน

ไม้กวาดดอกหญ้า

ไม้กวาด เป็นอุปกรณ์ที่ยังจำเป็นต้องใช้ภายในครอบครัว แม้ปัจจุบัน บางบ้านได้นำเครื่องดูดฝุ่นเข้ามาใช้บ้างแล้ว แต่ก็ยังมีบ้านและสถานที่ต่าง ๆ อีกจำนวนไม่น้อย ที่ต้องการใช้ไม้กวาด ดังนั้น การทำไม้กวาดเพื่อจำหน่าย จึงเป็นการเสริมรายได้อีกทางหนึ่งให้กับครอบครัวได้

อุปกรณ์

๑. เข็มเย็บกระสอบ
๒. เชือกฟาง
๓. ไม้ไผ่ ความยาวประมาณ ๘๐ ซม.
๔. ดอกหญ้า
๕. ตะปูขนาด ๑ นิ้ว จำนวน ๒ ตัว

ขั้นตอนการทำไม้กวาด

๑. นำดอกหญ้ามาทำความสะอาดและตากแดดให้แห้งคัดเลือกเฉพาะดอกหญ้าที่มีคุณภาพดี
๒. นำดอกหญ้าปริมาณ ๑ กำมือ มัดให้เป็นวงกลม
๓. นำเข็มเย็บกระสอบ ซึ่งร้อยเชือกฟางไว้แล้ว แทะเข้าตรงกลางมัดดอกหญ้า แล้วถักขึ้นลงแบบหาบปลา ให้ได้ ๓ ชั้น พร้อมจัดดอกหญ้าให้มีลักษณะแบน
๔. ตัดโคนดอกหญ้าให้เสมอกัน
๕. นำด้ามไม้ไผ่เจาะรูที่หัวไว้สำหรับห้อยเชือกและเจาะรูตรงปลายนำมาขัดด้วยก้อนจากนั้นเสียบเข้าตรงกลางมัดดอกหญ้า
๖. นำเชือกฟางมัดดอกหญ้าไว้ด้วยกัน โดยนำเชือกฟางมาสอดตรงรูที่เจาะ เพื่อป้องกันไม่ให้ดอกหญ้าออกจากกัน
๗. ตอกตะปูที่เตรียมไว้ เพื่อให้ดอกหญ้าติดกับด้ามไม้ไผ่ และมีความแข็งแรงขึ้น

*** เคล็ดลับทำให้ไม้กวาดแข็งแรง** ควรนำดอกหญ้าตากแดดให้แห้งสนิทก่อนมัด จะได้ไม้กวาดที่มีความแข็งแรง ไม่หลุดง่าย เมื่อถึงเวลาใช้งาน

สัมภาษณ์ : นายภา วรรณวัฒน์ เลขที่ หมู่ที่ ๓ ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง โดยนายภา วรรณวัฒน์ ได้เล่าให้ฟังว่าได้รับความรู้ในเรื่องของการเย็บไม้กวาดจากบิดา จึงได้ทำตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน

-๑๐-

เครื่องมือจับปลา

เครื่องมือจับปลา มีมากมายหลายอย่างทำด้วยไม้ไผ่เป็นหลัก เช่น สุ่ม (จับปลา) นาง (ชนาง ก็เรียกใช้ซอสดักจับกุ้งปูปลาขนาดเล็ก) เซงเลง (ปากกว้างหางเรียวใช้ดักปลา) เจ้ย (ตะแกรงใช้ตากกุ้งปลา ตากพริก ร้อนข้าวสาร) นั่งได้นอนได้ (หรือหยุดก็เรียก คือ อีจู้ทั้งแบบตั้งและแบบนอนใช้ดักปลา) โลด – เล่ (เครื่องดักปลาแบบให้ปลากระโดดขึ้นมาค้ำบนรางร้าน) ส้อน (รูปร่างเล็กยาวคล้ายกระบอกรวยใช้ดักกุ้งปลาขนาดเล็ก) ไช (มีหลายแบบเช่น ไชลาว มีรูปร่างเล็กยาวใช้ดักกุ้ง ไชดักปลา ไชหัวหมู) รูปร่างของไชแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น แต่ส่วนที่เหมือนกันคือ มี “งา” อยู่ข้างในดั่งคำปริศนาคำทำนายที่ว่า “ข้างตายในนางอกงาในพุง” ตะซ้องหรือ “ซ้อง” สำหรับซังปู ปลา กุ้ง หอย มีหลายชนิดและกลางชนิดก็เรียกชื่อกับการใช้งานต่างออกไป เช่น จง หรือซ้องจงมีขนาดเล็กทรงชะลูดปากเรียว (ใช้ใส่กุ้ง ปู ปลา) ซ้อง (ทั่วไปใช้ใส่หอย ปู ปลา) ซ้องไหล (ใช้ดักปลาไหล) ไชซังปลา (ไชหนกก็เรียก) ซ้องบา (คือตะซ้องแบบมีบ่า ๒ ข้าง มักมีขนาดใหญ่ ใช้ใส่ปลา) ซ้องนั่งได้ คืออีจู้นั่นเอง

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

๑. ด้านการเกษตร

ที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	เลี้ยงสุกรพันธุ์พื้นบ้าน	นายพรเทพ ระเบียบดี	๕๑ หมู่ที่ ๑๐ โทร.
๒	การเกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	นายวิชัย ศรีไทย	๒๘๓ หมู่ที่ ๑ โทร.
๓	การเกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	นางปรีดา สามพรหม	หมู่ที่ ๑๐ โทร.
๔	การเกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	นายอิน สองแก้ว	๒๓๖ หมู่ที่ ๙ โทร.
๕	การเกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	นายสนิท เทพพูลผล	๒๙๑ หมู่ที่ ๔ โทร
๖	การเกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	นายครี้น เทพพูลผล	หมู่ที่ ๔ โทร.๐๘๒-๐๕๔๑๘๒๙
๗	การเกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	นายสมพร ทองดียิ่ง	หมู่ที่ ๖ โทร.
๘	การเกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	นางบุญรัตน์ ช่วยธานี	หมู่ที่ ๖ โทร.
๙	เลี้ยงโคพันธุ์เมือง	นายศักดิ์ดา คงมีสุข	๓๓๘ หมู่ที่ ๗ โทร.๐๙๖-๓๖๘๑๔๗๒
๑๐	การเกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	นางสมหมาย อิ่มเอิบ	๒๖ หมู่ที่ ๗ โทร.๐๘๓-๑๗๖๖๗๕๗
๑๑	การเกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	นายสมบูรณ์ เข้มทอง	๑๒ หมู่ที่ ๗ โทร.
๑๒	การเกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจ	นายจางเจตน์ ตั้งคำ	๒๘๑ หมู่ที่ ๗

พอเพียง	โทร ๐๘๑-๘๘๔๗๙๕๙
---------	-----------------

๒. ด้านกิจกรรม สิ่งประดิษฐ์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์

ที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	จักสานกาบกล้วยและใยสังเคราะห์	นางสุวณี นะแก้ว	๒๖๑/๑ หมู่ที่ ๑ โทร.๐๘๕-๗๘๕๔๑๒๕
๒	จักสานใยสังเคราะห์	นางประคิน กลิ่นจันทร์	๒๗๘ หมู่ที่ ๑ โทร.
๓	จักสานใยสังเคราะห์	นางประพิมพ์ เทพพุลผล	หมู่ที่ ๔ โทร.๐๘๘-๑๖๙๔๓๘๑
๔	จักสานไม้ไผ่ หวาย คล้า คลุ้ม	นายคล้อย เทพพุลผล	๑๖๘ หมู่ที่ ๔ โทร.

-๑๒-

ที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๕	จักสานใยสังเคราะห์	นางอัจฉรา เทพพุลผล	๕๓ หมู่ที่ ๔ โทร.
๖	จักสานใยสังเคราะห์/ไม้กวาดดอกหญ้า	นางสาวต็ม เหงส์ป้อม	๓๒๐ หมู่ที่ ๗ โทร.
๗	จักสานใยสังเคราะห์	นางสุนิต พงษ์แพทย์	๒๕๔ หมู่ที่ ๗ โทร.
๘	ถักไม้กวาดดอกหญ้า	นายภา วรรณวัฒน์	หมู่ที่ ๓ โทร.
๙	จักสานไม้ไผ่ หวาย คล้า คลุ้ม	นางเกษม นุ่นชุลผล	๑๑๐ หมู่ที่ ๙ โทร.
๑๐	การจัดดอกไม้ การจัดผ้า ในงานพิธีต่าง ๆ	นางบุญพา ชูเวช	หมู่ที่ ๔ โทร ๐๘๗-๔๖๕๗๕๔๔
๑๑	การจัดดอกไม้ การจัดผ้า ในงานพิธีต่าง ๆ	นางอาย คงรักที่	๓๖ หมู่ที่ ๒

๓. ด้านอาหาร เครื่องดื่ม สมุนไพรและยารักษาโรค

ที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	การทำขนมพื้นบ้าน (เดือนสิบ)	นางถนอมศรี ศรีศรี	หมู่ที่ ๙ โทร.
๒	การผลิตเครื่องแกงวังผาเมฆ หมู่ที่ ๑	นางสุจินต์ สองแก้ว	๒๒๙ หมู่ที่ ๑ โทร.๐๘๗-๒๘๓๓๘๔๓
๓	การแปรรูปอาหาร ขนมไทย น้ำสมุนไพร	นางฉวีวรรณ เนียมชูชื่น	หมู่ที่ ๘

			โทร.๐๘๖-๒๖๘๕๔๒๕
๔	การแปรรูปอาหาร ขนมไทย น้ำสมุนไพร	นางอ้อยทิพย์ คงขำ	หมู่ที่ ๗ โทร.๐๙๑-๑๕๗๔๓๖๖
๕	การทำขนมพื้นบ้าน (เดือนสิบ)	นางอิมใจ สังข์ทอง	หมู่ที่ ๔
๖	การผลิตเครื่องแกงบ้านโคกพลา หมู่ที่ ๔	นายชวน คงขำ	๒๘๔ หมู่ที่ ๔
๗	การทำขนมพื้นบ้าน	นางสาวเนตรนงา เนียมชูชื่น	๑๗๑ หมู่ที่ ๓ ๐๙๑-๖๔๕๑๖๒๐

-๑๓-

๔. ด้านการแพทย์แผนไทย

ที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	นวดแผนไทย/หมอกระดูก/เอ็น	นายนาย รอดรัตน์	๙๖ หมู่ที่ ๒ โทร.
๒	นวดแผนไทย/หมอกระดูก/เอ็น	นางเฉลียว ภัตศรี	หมู่ที่ ๑ โทร.
๓	นวดแผนไทย	นางสุภัต สุขศรีเพ็ง	หมู่ที่ ๑ โทร.
๓	หมองู	นายสมปอง พูลสวัสดิ์	๑๔๖ หมู่ที่ ๕ โทร.๐๘๒-๔๓๖๒๙๑๘ ๐๖๓-๕๔๗๕๑๑๙
๔	หมองู	นายบุญเปี่ยม เข้มทอง	หมู่ที่ ๗ โทร.
๕	หมองู	นายเจียน มีพอเห็น	๗ หมู่ที่ ๔
๖	นวดแผนไทย	นางสาวลัดดา จินประชา	
๗	นวดแผนไทย	นายสมพร แดงสมศรี	
๘	นวดแผนไทย	นางปรีดา แก้วเขียว	๓๘/๑ หมู่ที่ ๖
๙	นวดแผนไทย	นางศิริรัตน์ ทองอม	๓๐ หมู่ที่ ๖ โทร.๐๘๙-๘๙๙๕๕๑๒

๕. ด้านศิลปกรรม

ที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	กลุ่มกลองยาว	นายวิเชียร ชื่นชม	๒๗๓ หมู่ที่ ๗
๒	กลุ่มอนุรักษ์ขลุ่ยไทย	นายประทีป คงอ่อนศรี	หมู่ที่ ๔

			โทร.
--	--	--	------

๖. ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

ที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	พิธีกรรมทางศาสนา	นายวัชระ ยงประเดิม	๑๒๒/๑ หมู่ที่ ๖ โทร.๐๘๗-๒๖๘๕๓๕๑
๒	พิธีกรรมทางศาสนา	นางบุญพา เข้มทอง	๖ หมู่ที่ ๔ โทร.

-๑๔-

ภูมิปัญญาหมอง

หมอเจียร มีพอเห็น

อายุ ๗๔ ปี บ้านเลขที่ หมู่ที่ ๗ ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง
เส้นทางการเป็นหมอ

หมอเจียร มีพอเห็น รักษาคนถูกงูพิษกัด ตะขาบ มานานกว่า ๓๐ ปี รักษาผู้ป่วยมาแต่ไม่มีการ
จดบันทึกชื่อผู้ป่วยไว้ บางรายมารักษาซ้ำถึงสองครั้งหรือสามครั้ง เพราะในบางฤดูกาลงูและตะขาบจะชุกชุมมาก
เช่นหน้าฝน แต่หมอก็รักษาได้ทุกชนิด

หมอเจียร รับวิชามาจากผู้เป็นบิดา ซึ่งได้เสียชีวิตไปนานแล้ว ส่วนพ่อก็รับวิชามาจากปู่อีกที่
หนึ่ง หรือเรียกได้ว่าเป็นการตกทอดกันมา หมอเจียรเชื่อว่าพิษเป็นของร้อน ต้องใช้ของเย็นเข้าไปทำลายความ
ร้อน ถ้าให้รักษาง่ายต้องมาทันที ถ้าปล่อยไว้นานจะเปื่อยและต้องรักษาเป็นระยะ ๑๒ เดือน ในรายที่เปื่อยมาก
หมอจะใช้คาถาเรียกเนื้อเรียกเอ็นขึ้นมาใหม่ ซึ่งการรักษาต้องใช้คาถาเป็นตัวหลัก ยากเป็นตัวช่วย แต่ถึงอย่างไร
ก็ต้องใช้ยา

สมุนไพรที่ใช้ในการรักษา

เป็นยาพาด (มิได้บอกรายละเอียดไว้)

พิธีกรรมก่อนการรักษา

คนเจ็บต้องแต่ง หมากพูล ๑๒ คำ รูป ๓ ดอก เทียน ๑ เล่ม และเงิน ๗๒ บาท

วิธีการรักษา

เมื่อรับหมากพลู แล้วหมอมจะทำพิธีปิดพิษด้วยการเรียกพิษออกมา โดยใช้หยาดคาพาดด้วยน้ำมะนาว ต่อมาก็ใช้ยาทาแผลพิษ ในการรักษาส่วนใหญ่จะใช้ยาทาเป็นตัวยหลักไม่มียากิน นอกจากหมากเสกคาถาเพื่อฆ่าพิษและทำให้หายปวด สมุนไพรที่ใช้ไม่ต้องเตรียมไว้ คนเจ็บมาถึงก็หาเอาข้างบ้าน ไม่ต้องซื้อจากตลาดแม่อย่างเดียว

พิธีกรรมหลังการรักษา

หลังจากหายแล้ว ผู้ป่วยจะต้องมาไหว้ครู โดยมาไหว้ครูที่บ้านของหมอและจัดสำหรับเหมือน การไปวัดทุกอย่าง ของไหว้ครูได้แก่ ขนมแดง ขนมขาว ขนมโค ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า แกงจืด แกงเผ็ดและเหล้า ๑ ขวด

พื้นที่การรักษา

ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

-๑๕-

ภูมิปัญญาหมอง

หมอบุญเปี่ยม เข้มทอง

ประวัติ

หมอ (นายบุญเปี่ยม เข้มทอง)

อายุ ๔๗ ปี บ้านเลขที่ หมู่ที่ ๗ ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

หมอ รับถ่ายทอดวิชามาจากพ่อแก่ (ตา) รักษาผู้ถูกงูกัดมาแล้วประมาณ ๑๐ ปี มีผู้ป่วยที่รักษาจำนวนมาก ส่วนใหญ่ที่รับการรักษาจะเป็นตะขาบ มากกว่างู แต่ก็สามารถรักษาได้ทันที่ที่ ผู้ป่วยสามารถกลับบ้านได้เลย

สมุนไพรที่ใช้ในการรักษา

ไม่ได้บอกชนิดไว้ บอกเพียงเป็นยาทาหรือยาพาด

พิธีกรรมก่อนการรักษา

เริ่มการรักษาผู้ป่วยต้องตั้งครูโดยใช้หมากพลู ๑๒ คำ รูปเทียน ดอกไม้และเงิน ๓๒ บาท

วิธีการรักษา

ถ้าสูงถัดมาใหม่ ๆ จะทำการตัดพิษ ๓ มื้อเย็น โดยใช้คาถาตัดพิษพร้อมยาพาดเป็นขนานที่ ๑ หากพิษ
ลุกลามจนเป็นแผลเปื่อยจะล้างด้วยแอลกอฮอล์แล้วใส่ยาผง หลังจากหายแล้วก็จะแช่ยาเป็นขนานตัดพิษ การ
รักษาไม่มียากิน

ยาพาด นำตัวยาทิ้งมดมาฝนกับก้นไห แล้วประสานด้วยน้ำมะนาวพาดที่แผลให้คนถูกงูพิษกัด

ยาผงใส่แผล แผลเปื่อยต้องล้างด้วยด่างทับทิมก่อน การรักษาแผลเปื่อย เป็นที่เชื่อถือของคนทั่วไปมาก
มีผู้ป่วยออกจากโรงพยาบาลมารักษากับหมอหลายรายแล้ว ยาขนานนี้หมออ้างว่าเป็นยาผีบอก ไม่สามารถบอก
ตัวยาคือ

ยาแช่ตัดพิษ ใช้ใบส้มป่อย หรือบอนส้ม ต้มให้น้ำมีรสเปรี้ยวแล้วแช่อวัยวะที่ถูกงูกัดซึ่งหายดีแล้วลงในถัง
ยา ขึ้นตอนนี้เป็นารตัดพิษอย่างถาวรหมอจะแช่ให้เมื่อผู้ป่วยมาไหว้ครู

คำรักษา

ไม่เรียกคำรักษา

ภูมิปัญญาการนวดแผนไทย

การนวดไทย หรือ นวดแผนโบราณ เป็นการนวดชนิดหนึ่งในแบบไทย ซึ่งเป็นศาสตร์บำบัดและรักษา
โรคแขนงหนึ่งของการแพทย์แผนไทย โดยจะเน้นในลักษณะการกด การคลึง การบีบ การตัด การดึง และการอบ
ประคบ ซึ่งรู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อ "นวดแผนโบราณ" โดยมีหลักฐานว่านวดแผนไทยนั้นมีประวัติมาจากประเทศ
อินเดีย และมีการนำเข้ามาในประเทศไทย จากนั้นได้ถูกพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากับวัฒนธรรมของ
สังคมไทย จนเป็นรูปแบบแผนที่เป็นมาตรฐานของไทยและส่งทอดมาจนถึงปัจจุบัน การนวดไทยแบ่งเป็น ๒ สาย
คือ *สายราชสำนัก* และ *สายเชลยศักดิ์*

จากการสัมภาษณ์

นายธัญญา หนูเริก หัวหน้าสถานีอนามัยสะพานเคียน กล่าวถึงการตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้หมอ
พื้นบ้าน” ว่าเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มหมอพื้นบ้านของอำเภอวังวิเศษและจังหวัดตรัง เพราะแพทย์พื้นบ้านส่วน
ใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ถ้าไม่มีการสืบทอดเอาไว้ต่อไปก็จะต้องสูญหาย ยิ่งในปัจจุบันชาวบ้านมักจะหันไปพึ่งการ
รักษาจากโรงพยาบาลกันมากขึ้น เสียทั้งค่ายาและค่าเดินทางจำนวนมาก ซึ่งบางโรคที่เจ็บป่วยอาจจะดูแลรักษา
เบื้องต้นได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดแนวคิดเรื่องแพทย์ทางเลือกใช้ยาสมุนไพรในการบำบัดรักษาโรคให้กับคนใน
ชุมชน โดยจะมีหมอพื้นบ้านอย่างน้อย ๒ คนสลับผลัดเปลี่ยนกันมาประจำอยู่ที่สถานีอนามัยทุกวัน

“เพราะภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านของไทยจะให้ความสนใจในเรื่องของจิตใจควบคู่ไปกับการรักษา จิตใจ
กับร่างกายเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาสุขภาพ ถ้ามีปัญหาทางกายแล้วไม่ได้ดูแลปัญหาทางจิตใจ ก็อาจจะทำให้
โรคภัยไข้เจ็บหายช้าลง แต่การแพทย์แผนไทยหรือการแพทย์พื้นบ้านมักจะมีการดูแลในด้านจิตใจด้วย ผู้

ที่มารับบริการก็มักที่จะได้รับการดูแลเอาใจใส่ที่มากกว่า แล้วก็ฟื้นตัวหรือหายจากการเจ็บไข้ได้ป่วยได้เร็วขึ้น”

นายนาย รอดรัตน์

ประวัติ

นายนาย รอดรัตน์ อายุ ๕๘ ปี หมอพื้นบ้านที่ชำนาญด้านสมุนไพรและการนวดแผนโบราณบอกว่าโรคส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านมารับการรักษาด้วยการแพทย์พื้นบ้านมักจะเป็นอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากการทำงานหนักเช่นปวดเมื่อยตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย

“การรักษาจะใช้ตั้งแต่การต้มยาสมุนไพร การนวดประคบ กดจุดจับเส้น โดยในการรักษาแต่ละครั้งไม่ได้คิดค่าใช้จ่ายในการรักษา แล้วแต่ผู้ที่มารักษาจะให้เอง เพราะเราทำด้วยใจอยากให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นว่าการรักษาด้วยการแพทย์พื้นบ้านนั้นใช้รักษาโรคต่างๆ ได้จริงชาวบ้านบางคนที่มีอาการไม่มากและกินยาของแพทย์แผนปัจจุบันอยู่แล้ว เราก็จะแนะนำการแพทย์พื้นบ้านเป็นทางเลือกหรือใช้ยาสมุนไพรรักษาควบคู่กันไป อย่างคนที่เป็นอัมพฤกษ์กินยารักษาของแพทย์แผนปัจจุบัน แล้วใช้วิธีการนวดจับเส้นของแพทย์พื้นบ้านเข้ามาช่วยทำการรักษาด้วยเป็นการช่วยบำบัด ช่วยการสร้างกำลังใจให้กับผู้ป่วยอีกทางหนึ่ง” หมอ นายเล่าประสบการณ์ให้ฟัง

ภูมิปัญญาด้านการเกษตร

การทำเกษตรผสมผสานหมุนเวียน ช่วยให้ชาวบ้านสามารถใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดสามารถลดรายจ่ายในการซื้อวัตถุดิบในการประกอบอาหาร มีความมั่นคงทางด้านรายได้อย่างต่อเนื่องจากการขายผลผลิตทางการเกษตร มีความมั่นคงและมีอิสระในการใช้ชีวิต ลดการพึ่งพาจากภายนอกใช้แรงงานในการทำเกษตรจากครัวเรือน อาศัยช่วยกันทำคนละไม้คนละมือ

- นายครั้น เทพพูลผล

เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ อาศัยอยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ๔ ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง เป็นเกษตรกรคนหนึ่งที่มีการปลูกพืชแบบผสมผสานภายในบ้าน ประกอบด้วย ผัก ผลไม้ พืชสวนครัว สมุนไพร จำนวนมากภายในบริเวณบ้าน

ในแต่ละวัน นายครั้น เทพพูลผล นอกจากจะเป็นช่างประปาให้กับ อบต.วังมะปราง แล้ว เวลาว่าง ในวันเสาร์ - อาทิตย์ ใช้ชีวิตอยู่แต่ในสวนอย่างมีความสุข ใช้พื้นที่ได้อย่างคุ้มค่า ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มพูน กลายเป็น

รายได้เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว เขาคิดเสมอว่าอาชีพเกษตรกรนั้น เมื่อลงมือทำไปแล้วจะไม่ปล่อยทิ้งขว้าง แต่จะต้องหมั่นดูแล เอาใจใส่ ประคบประหงม ไม่ต่างจากการเลี้ยงดูบุตรหลาน

หลักที่ใช้ในการดำเนินชีวิต “พอเพียง คุ่มค่า เพิ่มพูน”

- นายสมบูรณ์ เข้มทอง

เป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๗ ท่านยังเป็นตัวอย่างด้านการเกษตรให้กับผู้สนใจได้ศึกษา และเป็นแหล่งเรียนรู้การทำปุ๋ยชีวภาพให้กับผู้สนใจ อาศัยอยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ๗ ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง เป็นเกษตรกรคนหนึ่งที่มีการปลูกพืชแบบผสมผสานภายในบ้าน และสามารถนำผลผลิตขายยังตลาดนัดทั่วไป และตลาดนัดของอำเภอเมื่อมีการกำหนดให้มีการเปิดตลาดนัดหน้าว่าการอำเภอ เป็นผัก ปลอดสารพิษ ประกอบด้วย ผัก ผลไม้ พืชสวนครัว สมุนไพร จำนวนมากภายในบริเวณบ้าน

ในชีวิตการทำเกษตรแบบผสมผสานของอดีตผู้ใหญ่สมบูรณ์ จะแบ่งแปลงในสวนของตนเอง เพื่อทำเกษตรหมุนเวียน เพื่อสร้างความคุ้มค่าภายในสวน และให้สวนมีรายได้ที่เพิ่มพูนขึ้น อาศัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่า มีการแบ่งพื้นที่ปลูกพืชหลายชนิด ก่อให้เกิดรายได้ต่อครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง

บ้านนายอ้น สองแก้ว (ทำปุ๋ยชีวภาพ)

เป็นเกษตรกรอีก ท่านที่ยังเป็นตัวอย่างด้านการเกษตรให้กับผู้สนใจได้ศึกษา และเป็นแหล่งเรียนรู้การทำปุ๋ยหมักชีวภาพให้กับผู้สนใจ อาศัยอยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ๙ ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง เป็นเกษตรกรคนหนึ่งที่มีการปลูกพืชแบบผสมผสานภายในบ้าน ปลูกไว้กินเอง และสามารถนำผลผลิตขายยังตลาดนัดทั่วไป เป็นผัก ปลอดสารพิษ ประกอบด้วย ผัก ผลไม้ พืชสวนครัว สมุนไพร จำนวนมากภายในบริเวณบ้าน

ในสวนของลุงอ้น ยังมีการทำถ้ำหมักชีวภาพ เพื่อเป็นปุ๋ย เนื่องจากลุงอ้น เจอกับต้นทุนการใช้ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ซึ่งเป็นทุนระยะยาว และเกิดความจำเป็นที่ต้องใช้เพิ่มขึ้น บางครั้งคิดว่าได้กำไร แต่ต้องมาแบกรับภาระต้นทุนด้านนี้ไว้อย่างมาก ลุงอ้นจึงคิดทำน้ำหมักใช้ในครัวเรือน เพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมีและรายได้ก็เพิ่มขึ้นตามมา

ที่มา : ตรีทิพนิภา หงษ์ลักษณ์ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลวังมะปราง

ภาคผนวก